

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Серія “Ґрунти України”

Надія Лемега, Володимир Гаськевич

**ПРОЦЕСИ
ДЕГРАДАЦІЇ У ҐРУНТАХ
ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Монографія

Львів
2023

УДК [631.42:632.125](477.83)

Л 44

Серія “Ґрунти України” заснована 1998 року

Рецензенти:

д-р с.-г. наук, професор *М. Д. Волощук*
(Івано-Франківськ, Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника);

д-р біол. наук, професор *П. С. Гнатів*
(Дубляни, Львівський національний аграрний університет);

д-р геогр. наук, професор *В. І. Михайлюк*
(Одеса, Одеський державний аграрний університет)

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Львівського національного університету імені Івана Франка.*

Протокол № 33/6 від 29 червня 2022 р.

Лемега Надія

Л 44 Процеси деградації у ґрунтах Львівської області :
монографія / Надія Лемега, Володимир Гаськевич. – Львів :
ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. – 480 с. – (Серія “Ґрунти України”).

ISBN 978-966-613-737-4 (Зар.)

ISBN 978-617-10-0810-6

У монографії вперше подано результати комплексного дослідження генетико-географічних особливостей деградації ґрунтів Львівської області, встановлено типи і види деградації ґрунтів, схарактеризовано їхню географію, проведено ґрунтово-деградаційне районування території області з виділенням відповідних таксономічних рівнів. Також удосконалено теоретико-методичні та методологічні основи дослідження особливостей генетико-географічної деградації ґрунтів на рівні області, хронологічну періодизацію ґрунтово-деградаційних досліджень області, підходи регіональної діагностики та оцінки деградаційних процесів. Одержані результати необхідні для оптимізації сільськогосподарського та природоохоронного використання ґрунтів, комплексної екологічної оцінки ґрунтів області, вивчення динаміки деградаційних процесів з метою моніторингу ґрунтів, проведення бонітетної, грошової і ґрунтово-екологічної оцінки.

Для фахівців у галузі ґрунтознавства, сільського господарства, охорони природи, земельного кадастру, наукових працівників, аспірантів, студентів.

УДК [631.42:632.125](477.83)

ISBN 978-966-613-737-4 (Зар.)

ISBN 978-617-10-0810-6

© Лемега Надія, Гаськевич Володимир, 2023

© ЛНУ ім. Івана Франка, 2023

Зміст

ВСТУП	5
Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОГОГІЧНІ ОСНОВИ ДЕГРАДАЦІЇ ҐРУНТІВ	8
1.1. Сучасні теоретичні парадигми деградації ґрунтів	8
1.2. Історичні особливості дослідження деградації ґрунтів Львівської області.....	22
1.3. Методика та методологія досліджень деградації ґрунтів	36
1.4. Вибір і характеристика репрезентативних дослідних ділянок.....	49
Висновки до розділу 1	52
Розділ 2. АНАЛІЗ ЧИННИКІВ ДЕГРАДАЦІЇ ҐРУНТІВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	54
2.1. Клімат	55
2.2. Рельєф	59
2.3. Геологічна будова та ґрунтотворні породи	66
2.4. Гідрогеологічні чинник	73
2.5. Рослинність	77
2.6. Антропогенна діяльність	82
Висновки до розділу 2	85
Розділ 3. ТРАНСФОРМАЦІЯ МОРФОЛОГІЧНИХ ОЗНАК ҐРУНТІВ ДЕГРАДАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ	87
Висновки до розділу 3	136

Розділ 4. ТРАНСФОРМАЦІЯ ВЛАСТИВОСТЕЙ ҐРУНТІВ ПІД ВПЛИВОМ ДЕГРАДАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	139
Висновки до розділу 4	173
Розділ 5. ДЕГРАДАЦІЯ ҐРУНТІВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	175
5.1. Оцінка рівня деградації ґрунтів Львівської області	175
5.2. Ґрунтово-деградаційне районування Львівської області..	213
5.3. Шляхи мінімізації деградації ґрунтів Львівської області..	253
Висновки до розділу 5	275
ВИСНОВКИ.....	278
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	285
ДОДАТКИ	300

ВСТУП

Ґрунти є головним і незамінним компонентом біосфери, а їхній стан і особливості використання обумовлюють не лише добробут людини, але й умови життя на Землі. Ґрунтовий покрив нашої планети характеризується надзвичайно високою чутливістю і вразливістю до зовнішніх природних і, насамперед, антропогенних чинників. Унаслідок неадекватних і необдуманих дій людини, ґрунти деградують та навіть повністю руйнуються. Для формування повнопрофільного ґрунту потрібно тисячі років, а знищити його можна за один день. Унаслідок процесів деградації у світі щорічно втрачається 7 млн га продуктивних земель, а ще 8 млн га вилучається для потреб будівництва. Зменшення площ продуктивних земель є однією із глобальних проблем людства. Проблема деградації ґрунтів вийшла за межі окремих регіонів, держав, та перетворилась у загальносвітову, глобальну загрозу, стала однією з пріоритетних і важливих проблем світової спільноти. Не винятком є ґрунти України і Львівської області зокрема, де деградація ґрунтів відчувається досить гостро.

Територія Львівської області вирізняється різноманітністю природних умов, строкатим ґрунтовим покривом, який упродовж багатьох століть активно використовується у господарській діяльності, що зумовило розвиток різноманітних деградаційних процесів і суттєве погіршення продуктивних та еколого-стабілізуючих функцій ґрунту. За результатами великомасштабних ґрунтових обстежень і подальших їхніх

корегувань у межах області встановлено площі еродованих і дефльованих ґрунтів. Станом на 80-ті роки ХХ століття розрізнені, фрагментарні дослідження свідчать про поширення інших видів деградації ґрунтів, що потребує проведення комплексних досліджень. Деградація ґрунтів завдає значних втрат сільськогосподарському виробництву, погіршує якість земельних ресурсів та показники екологічного стану в місцях свого поширення, послаблює економічну незалежність нашої держави.

Проблема деградації ґрунтів Львівської області за умов їхнього тривалого, інтенсивного, а часто споживацького сільськогосподарського використання є найактуальнішою в аграрному виробництві, ґрунтознавстві, екології, землеустрої, охороні довкілля загалом. Окрім ґрунтів ріллі, деградують і ґрунти природних екосистем через надмірні, а часто хижацькі вирубки лісів. Деградують гідроморфні ґрунти і болотні екосистеми Малого Полісся, Надсяння, Передкарпаття через переосушення, що гостро проявляється в останні роки у зв'язку з глобальним потеплінням. Деградують особливо цінні ґрунти зони широколистяних лісів Львівської області через домінуючий прояв водноерозійних процесів.

У монографії вперше представлено результати комплексного дослідження генетико-географічних особливостей деградації ґрунтів Львівської області; встановлено типи і види деградації ґрунтів, схарактеризовано їхню географію; проведено ґрунтово-деградаційне районування території Львівської області з виділенням відповідних таксономічних рівнів. Також у монографії удосконалено теоретико-методичні та методологічні положення дослідження особливостей генетико-географічної деградації ґрунтів на рівні області; хронологічну періодизацію ґрунтово-деградаційних досліджень Львівської області; показ-

ники регіональної діагностики та оцінки деградаційних процесів; методику ґрунтово-деградаційного районування області з можливістю його поширення на територію України.

Наведені у монографії результати комплексного дослідження будуть необхідні для оптимізації сільськогосподарського та природоохоронного використання ґрунтів, комплексної екологічної оцінки ґрунтів Львівської області, вдосконалення методики ґрунтово-деградаційного районування території України, вивчення динаміки деградаційних процесів з метою моніторингу ґрунтів, проведення бонітетної, грошової і ґрунтово-екологічної оцінки.

Наукове видання

Серія “Ґрунти України”

**ЛЕМЕГА Надія Михайлівна,
ГАСЬКЕВИЧ Володимир Георгійович**

**ПРОЦЕСИ
ДЕГРАДАЦІЇ У ҐРУНТАХ
ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Монографія

Редактор *Уляна Крук*

Комп'ютерне верстання *Світлани Сенік*

Дизайн обкладинки *Василя Рогана*

Формат 60x84/₁₆. Ум. друк. арк. 27,9. Тираж 50 пр. Зам.

Видавець та виготовлювач:

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи.

Серія ДК № 3059 від 13.12.2007 р.